

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

1-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-1

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
SPECIAL ISSUE-1

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

N°SI-1 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9556-2026-SI-1>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук (DSc), профессор

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Сабилова Умида Фархадовна
доктор социологических наук (DSc)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD:

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.

Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.

Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Бекмурадов Мансур Бобомурадович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Каланов Комил Куллахматович
кандидат социологических наук, профессор (Узбекистан)
Убайдуллаева Раиса Турсуновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Негматова Шахзода Шухратовна
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Шайылдаева Асель Кокоевна
кандидат социологических наук (Кыргызстан)

Исмаилов Алишер Агзамович
доктор экономических наук, (Узбекистан)
Щепилова Галина Германовна
доктор философских наук, профессор (Россия)
Рожанский Михаил Яковлевич
кандидат философских наук (Россия)
Маматов Нормурат
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Бурнашев Рустам Ренатович
кандидат философских наук, профессор (Казахстан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи

Социальные структуры, социальные институты и образ жизни

Social structures, social institutions and way of life

Умаров Абсалом Адилевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Холбеков Абдуғани Жуманазарович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Шайхисламов Рафаэль Бадретдинович
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Акулич Мария Михайловна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

Антонио Алонсо Марсос
доктор политических наук, профессор (Испания)
Фадеева Любовь Александровна
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Виктор Агаджаньян
доктор философии по социологическим наукам,
профессор (США)
Абдулазизов Абдулвоҳид Хабибуллоевич
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.

Социология социального сознания и социального процесса.

Sociology of social consciousness and social process

Аликариев Нуритдин Сапаркариевич
доктор экономических наук, профессор (Узбекистан)
Матибаев Тасполат Балтабаевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Николов Стефан
доктор философии по социологическим наукам, (Болгария)

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Ли Ци
доктор исторических наук, профессор (Китай)
Сухомлинова Марина Валерьяновна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

www.tadqiqot.uz решаёт задачи, предусмотренные Стратегией Узбекистана 2030, направленные на развитие науки за счёт внедрения достижений научных исследований учёных и служащих их признанию в международном научном сообществе. Так, каждой статье, опубликованной в журнале, присваивается номер DOI (Crossref). Журналы включены в международные индексные базы данных. Входит в список журналов ВАК Узбекистана.

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Пармонов Фарход Ярашевич
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Жусубалиев Абдиқайым Рысбаевич
кандидат социологических наук, доцент (Кыргызстан)
Алимухамедова Нодира Ядгаровна
доктор философии по философским наукам (Узбекистан)
Каланова Сабохат Мурадовна
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

Камалова Хатира Сабыровна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)
Тагиева Гулсум Гафуровна
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Ахмедова Феруза Медетовна
доктор философии по социологическим наукам (PhD)
(Узбекистан)
Рахимбаева Дилбархон Абдулхамитовна
кандидат философских наук, доцент (Узбекистан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Аликариева Аълохон Нуриддиновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Зайтов Элёр Холмаматович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Уразалиева Гулшода Бекпұлатовна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

Жиянмуратова Гулноз Шербутаевна
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Мирзахмедов Хуршид Абдирашидович
доктор философии по социологическим наукам,
и.о. профессор (Узбекистан)
Қаюмов Қахрамон Нозимжонович
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Сеитова Зухрагон Пиржановна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Абдуллаев Акмал Гадаймурадович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Доспанова Дилара Уракбаевна
кандидат филологических наук, доцент (Узбекистан)

Каримов Бобир Шаропович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Якубов Ильдар Харрасович
кандидат политических наук, доцент (Узбекистан)
Абдухалилов Абдулло Абдухамитович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МАҚОЛАДА КЕЛТИРИЛГАН ДАЛИЛЛАРНИНГ ТЎҒРИЛИГИ УЧУН МУАЛЛИФ МАСЪУЛДИР | АВТОР НЕСЕТ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ДОСТОВЕРНОСТЬ ФАКТОВ ИЗЛОЖЕННЫХ В СТАТЬЕ

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. Сеитов А.П. СОЦИОЛОГИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ДИАЛОГА МЕЖДУ ОБЩЕСТВОМ И ГОСУДАРСТВОМ.....	5
2. Rasulov Abdimumin O'ZBEKISTONDA PSIXODIAGNOSTIKA METODIKALARINING TATBIQ ETISH TARIXI..	8
3. Xusanova Xayriniso, Kamilov Farxod G'ARB DAVLATLARIDA AHOLINI IJTIMOY HIMOYALASHNING KONSEPTUAL VA INSTITUTSIONAL ASOSLARI.....	16
4. Hojiyev Zavqiddin INNOVATSION TA'LIM KLASITERI MAMLAKATNI IJTIMOY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISH OMILI SIFATIDA: SOTSIOLOGIK TAHLIL.....	24
5. Yunusov Alisher YANGI O'ZBEKISTONDA YOSHLAR QATLAMI: SOTSIOLOGIK TAHLIL.....	33
6. Kadirova Xalima GLOBALASHUV SHAROITIDA MEDIA TA'LIM VA MEDIA SAVODXONLIKNING IJTIMOY AHAMIYATI.....	40
7. Abdikadirova Nigora RAQAMLASHTIRISH VA RAQAMLI TA'LIMNING INSON SALOHİYATIGA TA'SIRI.....	46
8. Ким Лариса ВИРТУАЛЬНАЯ СОЦИОСФЕРА: ТРАНСФОРМАЦИЯ СТРУКТУРЫ И КУЛЬТУРЫ УЗБЕКСКОГО ОБЩЕСТВА.....	53
9. Islambaev Ravshan QORAQALPOG'ISTONDA YOSHLAR NORASMIY BANDLIK DINAMIKASINING IJTIMOY-IQTISODIY OMILLARI.....	60
10. Eshmanova Iroda O'ZBEK YOSHLARINING XITOIY XALQ RESPUBLIKASIDAGI MOSLASHUV JARAYONLARI.....	67
11. Ravshanbekova Xurshidabonu YANGI O'ZBEKISTONDA XALQ QABULXONALAR EVALUTSIYASINI TADQIQ ETISHNING NAZARIY-METODOLOGIK JIHATLARI.....	74
12. Mirjavxarova Farida YOSHALARINING HARBIY-PROFESSIONAL ORIENTATSIYAGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR.....	81
13. Boboyev Sherzod O'ZBEKISTONDA XAYRIYA AMALIYOTINING TARIXIY-RETROSPEKTIV TAHLILI.....	90
14. Anorboyeva Marifat YANGI O'ZBEKISTONDA URBANIZATSIYA JARAYONLARIGA DOIR NORMATIV-HUQUQIY HUIJATLARNING KONTENT TAHLILI.....	98
15. Yaxshiliqova Dildora NOGIRONLIGI BO'LGAN YOSHLARNING SOTSIAL MOBILLIK JARAYONLARIGA DOIR YONDASHUVLARNING NAZARIY TAHLILI.....	105
16. Nuralimova Gulsinoy AHOLINING ZAIF QATLAMLARIGA KO'RSATILADIGAN IJTIMOY XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR.....	113
17. Mirzaaalieva Aziza SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA IJTIMOY-SIYOSIY TAHLILNING NAZARIY MUAMMOLARI.....	119

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Abdikadirova Nigora,

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti

Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasida dotsenti

Sotsiologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

e-mail: abdikadirovanigora004@gmail.com

RAQAMLASHTIRISH VA RAQAMLI TA'LIMNING INSON SALOHİYATIGA TA'SIRI

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.21980540>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada raqamlashtirish jarayonlari va raqamli ta'limning inson salohiyatini rivojlantirishdagi o'rni ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan chuqur tahlil qilingan. Raqamli texnologiyalarni ta'lim tizimiga joriy etish orqali bilim olish sifatini oshirish, intellektual, ijtimoiy va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish masalalari yoritilgan. Unda axborot texnologiyalarining ta'lim sifatini oshirishdagi roli, bilim olish imkoniyatlarini kengaytirishi va shaxsiy rivojlanishga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, mustaqil o'rganish, ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari ko'rib chiqiladi. Maqolada raqamli ta'limning afzalliklari bilan birga muammolari va cheklovlari ham tahlil etilib, samarali foydalanish yo'llari taklif etiladi. Bu jarayon inson kapitalini oshirishga xizmat qiladi va jamiyat taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun raqamli ta'lim dolzarb hisoblanadi bugungi kunda ham muhim. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida raqamli ta'limni rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati, qonun va strategiyalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: raqamlashtirish, raqamli ta'lim, inson salohiyati, inson kapitali, axborot texnologiyalari, ta'lim islohotlari, raqamli iqtisodiyot.

Абдикадирова Нигора,

Узбекский государственный университет физической культуры и спорта

Доцент кафедры социально-гуманитарных дисциплин,

доктор философии (PhD) по социологии

e-mail: abdikadirovanigora004@gmail.com

ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ И ЦИФРОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ

АННОТАЦИЯ

В данной статье всесторонне проанализирована роль процессов цифровизации и цифрового образования в развитии человеческого потенциала с научно-теоретической и практической точек зрения. Освещаются вопросы повышения качества образования за счёт внедрения цифровых технологий, формирования интеллектуальных, социальных и профессиональных компетенций. Рассматривается роль информационных технологий в расширении доступа к знаниям и их влияние на личностное развитие. Особое внимание уделяется развитию навыков самостоятельного обучения, творческого и критического мышления. Наряду с преимуществами цифрового образования анализируются его проблемы

и ограничения, предлагаются пути их эффективного решения. Подчеркивается, что данный процесс способствует росту человеческого капитала и оказывает положительное влияние на развитие общества. В связи с этим цифровое образование остаётся актуальным и значимым в современных условиях. Также проанализированы государственная политика, законы и стратегии Республики Узбекистан, направленные на развитие цифрового образования.

Ключевые слова: цифровизация, цифровое образование, человеческий потенциал, человеческий капитал, информационные технологии, реформы образования, цифровая экономика.

Abdikadirova Nigora,

Uzbek State University of Physical Culture and Sports
Docent of the Department of Social and Humanitarian Disciplines

Doctor of Philosophy (PhD) in Sociology
e-mail: abdikadirovanigora004@gmail.com

THE IMPACT OF DIGITALIZATION AND DIGITAL EDUCATION ON HUMAN POTENTIAL

ABSTRACT

This article provides a comprehensive scientific and practical analysis of the role of digitalization processes and digital education in the development of human potential. It examines how the integration of digital technologies into the education system improves the quality of learning and contributes to the formation of intellectual, social, and professional competencies. The study highlights the role of information technologies in expanding access to knowledge and supporting personal development. Particular attention is given to the development of independent learning, creative, and critical thinking skills. In addition to the advantages of digital education, the article analyzes its challenges and limitations and proposes effective solutions. It emphasizes that these processes contribute to the growth of human capital and have a positive impact on societal development. Therefore, digital education remains highly relevant today. The article also analyzes the state policy, laws, and strategies of the Republic of Uzbekistan aimed at developing digital education.

Keywords: digitalization, digital education, human potential, human capital, information technologies, educational reforms, digital economy.

KIRISH

Jahon miqyosida kechayotgan raqamlashtirish jarayonlari zamonaviy jamiyat taraqqiyotining asosiy drayverlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. To'rtinchi sanoat inqilobi sharoitida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar va raqamli platformalar nafaqat iqtisodiyot va boshqaruv tizimiga, balki ta'lim sohasiga ham chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, ta'lim tizimining raqamlashtirilishi inson salohiyatini shakllantirish va rivojlantirishda strategik ahamiyat kasb etmoqda.

Inson salohiyati zamonaviy ilmiy qarashlarda jamiyatning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini ta'minlovchi asosiy resurs sifatida qaraladi. Bunda inson salohiyati nafaqat bilim va malakalar yig'indisi, balki tanqidiy fikrlash, innovatsion faollik, ijodkorlik, raqamli savodxonlik va uzluksiz ta'limga tayyorlik kabi sifat ko'rsatkichlarni ham o'z ichiga oladi. Mazkur komponentlarning shakllanishi esa tobora raqamli ta'lim muhiti bilan chambarchas bog'liq bo'lib bormoqda.

Bugungi kunda an'anaviy ta'lim modellari mehnat bozorida tez o'zgarib borayotgan talablarni to'liq qondirish imkoniyatiga ega emas. Raqamli iqtisodiyot sharoitida yuqori malakali, raqamli kompetensiyalarga ega, moslashuvchan va innovatsion fikrlay oladigan kadrlarga bo'lgan ehtiyoj ortyapti. Shu nuqtayi nazardan, raqamli ta'lim inson salohiyatini rivojlantirishning muhim institutsional mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi.

METODOLGIYA

Inson salohiyati – bu faqatgina alohida shaxsning individual imkoniyatlari yig‘indisidan iborat emas. U jamiyatning strategik rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lgan murakkab va ko‘p qirrali tushuncha hisoblanadi. Inson salohiyati nafaqat shaxsiy taraqqiyotni ta‘minlovchi omil, balki ijtimoiy-iqtisodiy o‘shish uchun muhim strategik resursdir. Uning samarali rivojlanishi mamlakat taraqqiyoti va barqaror kelajagining asosiy kafolatlaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Zamonaviy sharoitda ushbu salohiyatni rivojlantirish jarayoni bevosita raqamlashtirish jarayonlari bilan chambarchas bog‘liq. Raqamli texnologiyalar insonning bilim olish, axborotga ega bo‘lish, kasbiy malakasini oshirish va ijodiy fikrlash imkoniyatlarini kengaytiradi. Raqamlashtirish natijasida ta‘lim tizimi transformatsiyaga uchrab, inson kapitalini rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ayniqsa, raqamli ta‘lim platformalari orqali bilim olishning ommaviylashuvi, uzluksiz ta‘lim konsepsiyasining rivojlanishi inson salohiyatining yanada samarali namoyon bo‘lishiga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, raqamli muhitda mustaqil o‘rganish, tanqidiy fikrlash va innovatsion yondashuvlar shakllanib, shaxsning raqobatbardoshligi ortmoqda.

Raqamlashtirish jarayonlari va raqamli ta‘limning inson salohiyatini rivojlantirishga ta‘sirini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan asoslashga qaratilgan. Tadqiqotning metodologik asosini inson kapitali nazariyasi (G.Becker, T.Schultz), innovatsion rivojlanish nazariyasi, raqamli iqtisodiyot konsepsiyasi hamda ta‘lim sohasidagi transformatsiya jarayonlarini izohlovchi zamonaviy ilmiy yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqotda raqamli ta‘lim inson salohiyatini shakllantirishning strategik omili sifatida qaralib, uning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot bilan o‘zaro bog‘liqligi dialektik yondashuv asosida tahlil qilindi. Ushbu yondashuv raqamlashtirish jarayonlarining rivojlanish dinamikasi, ziddiyatlari va transformatsiya mexanizmlarini ochib berish imkonini berdi.

Xalqaro tashkilotlar, jumladan UNESCO va OECD tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda raqamli ta‘limning inson kapitali sifatini oshirish, ta‘limda teng imkoniyatlarni ta‘minlash va ijtimoiy mobillikni kuchaytirishdagi ahamiyati alohida ta‘kidlangan [1]. Biroq raqamli ta‘limni joriy etish jarayonida raqamli tengsizlik, pedagog kadrlarning raqamli kompetensiyalarining yetarli emasligi va axborot xavfsizligi kabi muammolar ham mavjud bo‘lib, ular ilmiy tahlilni talab etadi.

O‘zbekiston Respublikasida ham so‘nggi yillarda raqamlashtirish va raqamli ta‘limni rivojlantirish davlat siyosati darajasiga ko‘tarildi. “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonunning yangi tahriri, “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi hamda ta‘lim tizimida elektron platformalarning joriy etilishi inson salohiyatini oshirishga qaratilgan tizimli islohotlardan dalolat beradi. Shu bilan birga, raqamli ta‘limning inson salohiyatiga ta‘sirini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan chuqur tadqiq etish zarurati saqlanib qolmoqda.

ASOSIY QISM

Inson salohiyatini yuksaltirishda ta‘lim o‘rni, muhim va hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Ta‘lim – insonning aqliy, ma‘naviy va ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantirish, unga kasbiy, ijtimoiy va madaniy salohiyat berish vositasidir. Ziyoli, bilimdon va fikrlaydigan avlodni shakllantirish inson kapitali sifatida jamiyat taraqqiyotining asosiy resursiga aylanadi. BMT Taraqqiyot Dasturining 2023-yilgi hisobotiga ko‘ra, ta‘lim inson salohiyatini shakllantiruvchi asosiy va strategik komponentlardan biri hisoblanadi [2]. Ta‘lim insonga faqatgina bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki uning intellektual salohiyatini rivojlantirish, tanqidiy va ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish hamda shaxsiy salohiyatini to‘liq namoyon etish imkonini yaratadi. Ayniqsa, uzluksiz ta‘lim tizimi orqali shaxs o‘z qobiliyatlarini doimiy ravishda takomillashtirib borishi, zamonaviy mehnat bozori talablariga moslashishi va raqobatbardosh kadr sifatida jamiyatda o‘z o‘rnini topishi mumkin. Ta‘lim shu jihatdan inson salohiyatining mehnat kapitaliga transformatsiyasida ko‘prik vazifasini o‘taydi.

Shu bilan birga, ta‘lim sohasidagi tenglik, sifatli ta‘limga barcha qatlamlar uchun yetarli va adolatli imkoniyat yaratilishi inson salohiyatining umummilliy darajada yuksalishi uchun muhim sharoit hisoblanadi.

Taniqli iqtisodchi T.Shuls ta‘limni inson kapitaliga yo‘naltirilgan muhim investitsiya sifatida baholab, uni iqtisodiy o‘shishning asosiy manbai deb hisoblaydi [3]. Uning fikricha, har bir shaxs muayyan tug‘ma qobiliyatlar bilan dunyoga keladi, ammo bu qobiliyatlar faqatgina sifatli va tizimli ta‘lim orqali rivojlantirilishi mumkin. Ta‘lim insonga nafaqat nazariy bilim, balki amaliy hayotda

foydalanish imkonini beradigan ko'nikmalarni ham beradi, shu orqali shaxs mehnat bozorida o'z o'rnini topadi va iqtisodiy faollikka hissa qo'shadi. Mazkur nuqtayi nazarni V.L.Kvint ham qo'llab-quvvatlaydi. U ta'kidlaydiki, «barcha strategik o'zgarishlarning asosiy va yakuniy tayanch nuqtasi – bu shaxsning o'zi bo'lib, unga shart-sharoit yaratish intellektual rivojlanish, hissiy barqarorlik va moddiy farovonlikni ta'minlash bilan chambarchas bog'liqdir» [4]. Bu qarash ta'limning faqat shaxsiy rivojlanish uchun emas, balki jamiyat va davlat miqyosidagi strategik taraqqiyot uchun ham hal qiluvchi ahamiyatga egaligini ko'rsatadi.

Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish samarali ta'lim yondashuvlarini shakllantirish va o'qitish metodikasini takomillashtirishning muhim sharti hisoblanadi. Ayniqsa, raqamlashtirish hamda axborot texnologiyalarining qo'llanilishi talabalarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, vaqtni tejash imkonini beradi hamda interaktiv va ko'rgazmalar orqali o'quv materialini yanada aniqroq tushunish va chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi.

Axborot texnologiyalari va raqamlashtirishning ta'lim jarayonidagi asosiy pedagogik maqsadlari quyidagilardan iborat:

- talaba shaxsini har tomonlama rivojlantirish, jumladan, ijodiy va mantiqiy-izlanish tafakkurini shakllantirish, shuningdek, kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish;
- murakkab va noan'anaviy vaziyatlarda mustaqil hamda samarali qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish;

- ilmiy-tadqiqot faoliyati bilan bog'liq malaka va ko'nikmalarni takomillashtirish.

- Ta'lim jarayonida raqamlashtirish va axborot texnologiyalaridan foydalanish yo'nalishlari keng qamrovli bo'lib, ular faqatgina turli pedagogik dasturiy vositalarni (o'qituvchi, diagnostik, nazorat qiluvchi, modellashtiruvchi, trenajyor va o'yin dasturlari) yaratish bilan cheklanib qolmaydi. Shu bilan birga, o'quv maqsadlariga xizmat qiluvchi veb-saytlar ishlab chiqish, metodik va didaktik materiallar tayyorlash, real obyektlarni (masalan, o'quv robotlarini) boshqarish, virtual modellar asosida kompyuter tajribalarini tashkil etish va o'tkazish kabi yo'nalishlarni ham o'z ichiga oladi.

- Axborot texnologiyalaridan foydalanishda shaxsning barcha imkoniyatlarini bilish, axloqiy-ruhiy, ijodiy, kommunikativ va estetik salohiyatlarini to'liq rivojlantirishga intilish zarur. Hozirgi kunda ayniqsa multimedia vositalari qo'llanilgan integratsiyalashgan darslar keng tarqalgan. Ta'limiy prezentatsiyalar o'quv jarayonining ajralmas qismiga aylangan bo'lsa-da, bu axborot texnologiyalaridan foydalanishning eng sodda ko'rinishlaridan biridir.

- So'nggi yillarda o'qituvchilar tomonidan muayyan fan sohasini aks ettiruvchi, uni o'rganish texnologiyalarini qisman ifodalovchi hamda turli o'quv faoliyatlarini amalga oshirishga xizmat qiluvchi mualliflik pedagogik dasturiy vositalar yaratilmoqda va amaliyotga joriy etilmoqda. Ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanish va ularni yuqori darajada ro'yobga chiqarish uchun esa o'qituvchilarning axborot-ta'lim texnologiyalarini puxta egallagan bo'lishi, ya'ni yuqori darajadagi pedagogik kompetensiyaga ega bo'lishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Pedagogning professional axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) kompetentsiyasiga erishishning optimal modeli quyidagi omillarni uyg'unlashtirish orqali ta'minlanadi:

- davlat ta'lim standartlarining amal qilishi (har qanday ta'lim darajasi uchun);
- yetarli texnologik bazaning mavjudligi: keng polosali internet, mobil kompyuterga doimiy kirish imkoniyati, ta'lim muassasalarining raqamlashtirilganligi;

- o'qituvchida va ta'lim muassasasi rahbariyatida davlat ta'lim standartlarini amaliyotga joriy etishga bo'lgan haqiqiy intilish va mahalliy normativ hujjatlarni qabul qilish, jamoaning axborot muhitida samarali ishlashini ta'minlash;

- pedagogning malakasini oshirish tizimida asosiy AKT va raqamlashtirishdagi kompetentsiyalarni egallash va uning faoliyati ekspert baholash orqali sertifikatlash;

- o'qituvchining o'z-o'zini rivojlantirish va AKT kompetentsiyasini mustaqil oshirishga bo'lgan intilishi [5].

Shu tarzda, yuqoridagi omillar birgalikda pedagogning yuqori darajadagi AKT - kompetentsiyasini shakllantirishga xizmat qiladi va zamonaviy ta'lim jarayonida texnologiyalardan samarali foydalanishni ta'minlaydi.

Raqamlashtirish – axborotni raqamli shaklga o'tkazish va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari orqali uni qayta ishlash, saqlash hamda uzatish jarayonidir. Ta'lim tizimida raqamlashtirish quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- ta'lim resurslaridan keng va teng foydalanish imkonini beradi (onlayn platformalar, masofaviy ta'lim);
- individual yondashuvni kuchaytiradi, ya'ni har bir o'quvchining ehtiyoji va qobiliyatiga mos ta'limni tashkil etishga xizmat qiladi;
- ta'lim sifatini oshiradi, interaktiv usullar va raqamli vositalar orqali bilimni chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi;
- uzluksiz ta'limni qo'llab-quvvatlaydi, ya'ni inson hayoti davomida bilim va ko'nikmalarni yangilab borish imkonini yaratadi;
- boshqaruv va monitoring jarayonlarini samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Natijada, raqamlashtirilgan ta'lim tizimi nafaqat bilim berish jarayonini takomillashtiradi, balki inson kapitalini rivojlantirish, innovatsion fikrlashni shakllantirish va jamiyatning barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlashda muhim omilga aylanadi.

Raqamlashtirishning ta'lim tizimiga ta'sirini bir necha yo'nalishlarda ko'rib chiqish mumkin.

Birinchidan, bu jarayon ta'lim dasturlari bitiruvchilariga qo'yiladigan talablarning tubdan yangilanishi bilan bog'liq bo'lib, ayniqsa ularning raqamli kompetensiyalarini shakllantirishga bo'lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Bugungi kunda nafaqat nazariy bilim, balki zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalana olish ko'nikmalari ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ikkinchidan, ushbu jarayon oliy ta'lim muassasalarining ichki faoliyat muhiti ham raqamli asosga o'tayotgani bilan tavsiflanadi. Universitetlarning tashqi hamkorlar bilan aloqalari kengayib borayotgani, ta'lim muassasalari o'rtasida sog'lom raqobatning kuchayishi hamda ta'lim dasturlarini tezkor ravishda yangilash zarurati ularni yangi texnologik sharoitlarga moslashishga undamoqda. Shu bilan birga, zamonaviy talabalar ehtiyojlariga mos innovatsion ta'lim texnologiyalarini joriy etish ham muhim omil hisoblanadi [6].

O'zbekiston ta'lim tizimini raqamlashtirish, onlayn ta'lim platformalarini rivojlantirish, elektron resurslardan foydalanishni kengaytirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu esa ta'lim sifatini oshirish, yoshlarning raqamli ko'nikmalarini rivojlantirish hamda ularning xalqaro mehnat bozorida raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi. Shu sababli, ta'lim tizimini zamonaviy texnologik o'zgarishlarga mos holda takomillashtirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

O'zbekistonda ham ta'lim tizimini raqamlashtirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. So'nggi yillarda mamlakatimizda "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida ta'lim sohasini modernizatsiya qilish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish hamda raqamli infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda [7]. Xususan, maktablar va oliy ta'lim muassasalarida elektron ta'lim platformalari, masofaviy o'qitish tizimlari, elektron kutubxonalar va onlayn kurslar joriy etilmoqda.

Bundan tashqari, pedagog kadrlarning raqamli kompetensiyalarini oshirish, o'quv jarayoniga innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish hamda ta'lim sifatini xalqaro standartlarga moslashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu bilan birga, ayrim muammolar ham mavjud bo'lib, ular qatoriga hududlar o'rtasida raqamli infratuzilmaning notekis rivojlanganligi, internet tezligi va sifati bilan bog'liq masalalar, shuningdek, ayrim aholi qatlamlarida raqamli savodxonlik darajasining yetarli emasligi kiradi. Bu esa ta'limda inklyuzivlikni to'liq ta'minlash uchun qo'shimcha chora-tadbirlarni talab etadi.

Shu nuqtayi nazardan kelib chiqib aytish mumkinki, ta'limning insoniy rivojlanishga qo'shayotgan hisssasi uzluksiz, sifatli va inklyuziv ta'lim tizimiga ega bo'lgan jamiyatlarda yanada yaqqol namoyon bo'ladi. Bunday tizimlar inson salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish, shaxsiy imkoniyatlarni amaliy salohiyatga aylantirish hamda iqtisodiy foyda yaratish uchun mustahkam zamin yaratadi. Aynan shu jarayonda raqamlashtirish muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasida raqamli ta'limni rivojlantirish davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. Xususan: O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunita'lim jarayonida

axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishni qonuniy asosda belgilab berdi [8]. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasida raqamli ta’limni rivojlantirish, elektron ta’lim platformalarini joriy etish asosiy vazifalardan biri sifatida belgilangan. Oliy ta’lim muassasalarida HEMIS, maktab ta’limida kundalik.com tizimlarining joriy etilishi raqamli boshqaruv va ta’lim sifatini oshirishga xizmat qilmoqda. Masalan, pandemiya davrida masofaviy ta’lim tizimining joriy etilishi raqamli infratuzilmaning ahamiyatini yaqqol ko‘rsatdi. Elektron darslar va videokonferensiya orqali ta’lim jarayonining uzluksizligi ta’minlandi. Bu esa inson salohiyatining inqiroz sharoitida ham rivojlanishi mumkinligini isbotladi. Shu bilan birga, raqamli ta’limda qator muammolar mavjud:

- raqamli tengsizlik;
- o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyalarining yetarli emasligi;
- axborot xavfsizligi masalalari.

Ushbu muammolarni hal etish uchun davlat-xususiy sheriklik, pedagoglarni qayta tayyorlash va huquqiy mexanizmlarni kuchaytirish zarur.

Raqamli va sun‘iy intellekt texnologiyalari ta’lim sohasini tubdan o‘zgartirmoqda. Ular orqali ta’lim jarayonini raqamlashtirish, boshqaruv tizimini optimallashtirish, resurslardan samarali foydalanish va ta’lim sifatini global mehnat bozori talablariga moslashtirish mumkin. Ta’lim tizimini modernizatsiya qilish sharoitida raqamli texnologiyalarni joriy etish strategik vazifaga aylanmoqda. Shu nuqtayi nazardan sun‘iy intellekt texnologiyalari alohida ahamiyat kasb etadi. U ma’lumotlarni intellektual tahlil qilish, o‘quv jarayonini individuallashtirish, ta’lim natijalarini prognozlash va avtomatik baholash tizimlarini shakllantirish imkoniyatlari bilan ajralib turadi.

Texnologiya hamma narsalarni murakkablashtiradi. Algoritmalar va kontent (mazmun)ni shaxsiylashtirish bizni ma’lumot pufakchalariga eltib qo‘yadi. Bu foydalanuvchi faqat o‘zi yoqtirgan kontentni ko‘radigan holat. Ijtimoiy tarmoqlar (Youtube, Telegram, Facebook va hokozolar), qidiruv tizimlari (Google, Yahoo, Yandex, Rambler kabilari) va cheksiz ilovalarning algoritmalar – afzalliklar, qidiruv tarixi, joylashuvi va boshqa foydalanuvchi ma’lumotlarini tahlil qiladi [9].

Axborot nazariyasida axborotning qanchalik foydali ekani va maqsadga yo‘naltirilganligiga urg‘u beradigan pragmatik jihat kuchli tavsiflab berilgan. Bu qarashga ko‘ra axborotning foydalilik me‘yori uning mavhumlik me‘yoriga bog‘liq bo‘lib, agar xabar olish jarayonida iste‘molchi ongidagi muayyan masala bo‘yicha mavhumlik o‘zgarsa, axborotning foydaliligi xabar olingungacha bo‘lgan va undan keyingi mavhumlik o‘rtasidagi farqqa teng bo‘ladi [10].

Mazkur yondashuvni inson salohiyati bilan bog‘lab qaraydigan bo‘lsak, axborotning foydaliligi bevosita shaxsning rivojlanish darajasi va uning bilimlarni qabul qilish, tahlil qilish hamda amaliyotga tatbiq etish qobiliyati bilan chambarchas bog‘liqdir. Inson salohiyati qanchalik yuqori bo‘lsa, u axborotni shunchalik samarali qayta ishlaydi va undan real natija chiqaradi. Axborot orqali mavhumlikning kamayishi esa insonning intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Ya‘ni, yangi bilimlar egallanishi natijasida noaniqliklar bartaraf etilib, qaror qabul qilish jarayoni yanada aniq va asosli bo‘lib boradi. Bu esa nafaqat shaxsiy rivojlanishga, balki uning kasbiy va ijtimoiy faoliyatida ham samaradorlikni oshiradi.

Shu nuqtai nazardan, raqamlashtirish jarayonida taqdim etilayotgan axborotning sifati va maqsadga yo‘naltirilganligi inson salohiyatini rivojlantirishda hal qiluvchi omilga aylanadi. Chunki faqat mazmunli, tizimli va foydali axborotgina shaxs ongidagi mavhumlikni kamaytirib, uning bilim darajasini oshiradi. Natijada esa inson kapitali yuksalib, jamiyatning umumiy taraqqiyotiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Inson salohiyati – bu faqatgina ta’lim orqali emas, balki umrbod o‘qish, kasbiy rivojlanish, shaxsiy salohiyatni amaliy ko‘nikmaga aylantirish jarayonlari orqali yuksaladi. Shunday ekan, ta’lim tizimi nafaqat bilim berish, balki shaxsiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlovchi, imkoniyatlarni kengaytiruvchi va shaxsni jamiyatda faol fuqaroga aylantiruvchi muhitni yaratishi zarur.

Raqamli ta’lim texnologiyalari — bu ta’lim jarayonida elektron vositalar, internet resurslari, multimedia texnologiyalari, masofaviy o‘qitish tizimlari, virtual platformalar hamda interaktiv o‘quv dasturlaridan foydalanishni nazarda tutadi. Ushbu texnologiyalar o‘quv jarayonini samarali tashkil etish, bilimlarni tezkor yetkazish va ta’lim jarayonini avtomatlashtirish imkonini beradi. Raqamli ta’lim muhiti orqali talabalar mustaqil bilim olish, o‘z ustida ishlash va bilimlarini mustahkamlash

imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi axborot almashinuvi tezlashadi hamda ta'lim samaradorligi oshadi [11].

Shuningdek, ta'lim faqat iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash vositasi bo'libgina qolmasdan, balki inson huquqlari, teng imkoniyatlar, ijtimoiy adolat va shaxsiy erkinliklarni rivojlantirishda ham hal qiluvchi omil sifatida xizmat qiladi. Ta'lim – insonning ongini shakllantirish, uning fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlash, jamiyatdagi o'zgarishlarni fahmlash va ularni boshqarish qobiliyatini rivojlantirishning asosiy mexanizmi hisoblanadi. Bilimli shaxs o'z huquq va majburiyatlarini yaxshi biladi, jamiyatdagi tenglik va adolat uchun kurasha oladi, fuqarolik jamiyatida faol ishtirokchiga aylanadi. Natijada, raqamlashtirilgan ta'lim muhiti nafaqat bilim berish vositasi, balki inson huquqlari, teng imkoniyatlar va ijtimoiy adolat tamoyillarini qaror toptirishning samarali mexanizmiga aylanadi. Shu bois, ta'lim va raqamlashtirish uyg'unligi zamonaviy jamiyatda erkin fikrlaydigan, mas'uliyatli va faol fuqaroni shakllantirishning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi.

XULOSA

Umuman olganda, O'zbekistonda ta'lim tizimini raqamlashtirish inson kapitalini rivojlantirish, yoshlarning zamonaviy bilim va ko'nikmalarini shakllantirish hamda mamlakatning global raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Kelgusida ushbu yo'nalishda tizimli va izchil islohotlarni davom ettirish orqali ta'limning sifatini yanada oshirish va uning insoniy rivojlanishga qo'shayotgan hissasini kuchaytirish mumkin. Raqamlashtirish va raqamli ta'lim inson salohiyatini rivojlantirishning strategik omili hisoblanadi. Ilmiy tahlillar va amaliy misollar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish orqali intellektual, kasbiy va ijtimoiy salohiyatni sezilarli darajada oshirish mumkin. Davlat siyosati va huquqiy asoslar bilan uyg'unlashgan holda raqamli ta'lim barqaror taraqqiyotning muhim poydevoriga aylanadi.

Adabiyotlar / Литература/ References:

1. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374309>
2. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Тараққиёт Дастури. Human Development Report 2023: The Choice in the Age of AI. Нью-Йорк: UNDP, 2023.
3. Schultz T.W. (2012). The Economic Value of Education. New York: Columbia University Press. – 38 b. ISBN: 978-0231150650.
4. Квинт В. Л. Стратегическое управление и экономика на глобальном формирующемся рынке: учеб. пособие. – М.: Бизнес Атлас, 2012. – 627 с.
5. Картукова А. А. Цифровая образовательная среда как фактор профессионального развития педагога //Цифровая образовательная среда: новые компетенции педагога. – 2019. – С. 8.
6. Дерюгина И.А. Цифровые навыки студентов для цифрового мира [Текст] / И.А.Дерюгина // Тогу-старт: фундаментальные и прикладные исследования молодых. – 2020.
7. <https://lex.uz/ru/docs/-5030957> "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoni.
8. <https://lex.uz/docs/-5013007> O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
9. Tuychiyev A. Raqamli texnologiyalar davrida tanqidiy fikrlashning ahamiyati //Scientific journal of the Fergana State University. – 2023. – №.1. – С. 32-32.
10. Shermuhammadov B. va Raxmatov O. "Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak o'qituvchilarni informatsion madaniyatini rivojlantirishning pedagogik tizimi. Scientific journal of the Fergana State University 1 (2023): 1-1.
11. Xamroyeva M. D. Oliy ta'lim tashkilotkarida raqamli ta'lim texnologiyalarining o'rni //Modern education and development. – 2026. – T. 45. – №.3. – С. 244-249.

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000